

Mervân hakkında sadece üç beyit, Cerîr hakkında iki kıta ile araları bozulduğunda Ferezdak hakkında yazdığı üç beyitlik hicivden başka şiirlerine rastlanmaması birçok şiirinin günümüze ulaşmadığını gösterir. Sükkerî'nin, ondan da Nemeî'nin rivayet ettiği divanı İbnü'l-A'râbi rivayetiyle intikal eden üç uzun kasidenin ilave edilmesiyle yayımlanmıştır (nşr. Hüseyin Nas-sâr, Kahire 1366/1947; 1421/2001). Seyyid Muhammed Hüseyin, Sürâka ve şiirleriyle ilgili bir makale yayımlamış (*JRAS* [1936], s. 475-490, 605-628); P. Hpahn da Sürâka ve şiirleri üzerine bir doktora çalışması yapmıştır (*Surâqa b. Mirdâs ein schiitischer Dichter aus der Zeit des zweiten Bürgerkrieges*, Göttingen 1938).

BİBLİYOGRAFYA :

Cumahî, *Fuḥûlû's-şu'arâ*, s. 439-444; İbn Kuteybe, *Uyûnû'l-aḥbâr*, I, 203; Dîneverî, *el-Aḥbârü't-tuvâl*, s. 303; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), VI, 51, 54, 55, 92, 122, 214; İbn A'sem el-Küffî, *el-Fütûh*, Beyrut, ts. (Dârü'n-nedveti'l-cedîde), VI, 152-155; İbn Abdürabbih, *el-İkdu'l-ferîd*, II, 170-171; Ebû'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Egâni*, VII, 18; IX, 11-13; Hasan b. Bişr el-Âmidî, *el-Mü'telif* (nşr. Abdüssettâr Ahmed Ferrâc), Kahire, ts. (Dâru neh-dati Mısır), s. 197-198; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntaẓam* (Atâ), VI, 57; İbnü'l-Esir, *el-Kâmil*, IV, 237-239, 266, 390; Safedî, *el-Vâfi*, XV, 132-133; Süyûtî, *Şerhu şevâhidi'l-Muḡni* (nşr. M. Mahmûd eş-Şin-kîfî), Dimaşk, ts. (Lecnetü't-türâsi'l-Arabî), s. 677-678; Bedrân, *Tehzîbü Târîhi Dimaşk*, VI, 71-73; Brockelmann, *GAL* (Ar.), I, 248; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, I, 469-473; Sezgin, *GAS* (Ar.), II/3, s. 22-23; S. M. Husain, "The Poems of Surâqah b. Mirdâs al-Bâriqî an Umayyad Poet", *JRAS* (1936), s. 475-490, 605-628; Mukbil et-Tâm Âmir el-Ahmedî, "Sürâka el-Bâriqî", *el-Mevsû'atü'l-'Arabiyye*, Dimaşk 2004, X, 794-795; Hamed b. Nâsir ed-Duhayyil, "Sürâka", *Mu.ALI*, III, 63-68.

ZÜLFİKAR TÛCCAR

SÜRÂKA b. MÂLİK

(سراقه بن مالك)

Ebû Süfyân Sürâka b. Mâlik b. Cü'şüm el-Kinânî el-Müdlîcî (ö. 24/645)

Hicret sırasında
henüz müslüman olmadan
Resûl-i Ekrem'i yakalamaya
çalışmasıyla ünlü sahâbî.

Adnânîler'e mensup Kinâne'ye bağlı Abdümenât'ın kollarından Benî Müdlîc kabilesinde doğdu. Mekke yakınında bulunan Kudeyd'de oturmasına rağmen Medineliler arasında zikredilmiştir. Bazı kaynaklarda adı dedesine nisbetle Sürâka b. Cü'şüm şeklinde geçer. Benî Müdlîc'in reisi olan Sürâka, Müdlîcoğulları'nın bulunduğu bir mecliste iken oraya Kureys müşriklerinin elçisi gelip Mekke'den ayrılan Hz. Muham-

med ile Ebû Bekir'i yakalayana veya öldürere 200 deve ödül verileceğini buyurdu. O sırada Medine'ye doğru yol alan Hz. Peygamber ve Ebû Bekir, Müdlîcoğulları'nın memleketi olan Kudeyd'den geçiyorlardı. Kabile mensuplarından bir kişi Sürâka'ya sahilde birilerini gördüğünü, onların Muhammed ve arkadaşları olabileceğini söyleyince Sürâka, onların develerini kaybedip aramaya çıkan kişiler olduğunu belirtip meclistekilerin dikkatini dağıttı. Daha sonra oradan ayrılarak Resûl-i Ekrem'le yanındakilerin izini sürmeye başladı ve onları buldu. Sürâka'nın gelmekte olduğunu gören Hz. Ebû Bekir telâşlanınca Resûlullah, "Korkma, Allah bizimledir" dedi ve, "Allahım, onun şerrinden bizi koru!" diye dua etti. Bu esnada atı tökezleyip yere düşen Sürâka onlara yeniden saldırmaya teşebbüs ettiyse de başarılı olamadı. Sürâka, Hz. Peygamber'in Allah tarafından korunduğunu anladı ve tebliğ ettiği dinin ileride hâkim olacağını sezdi. Resûl-i Ekrem'den özür diledi, ileride kullanmak için kendisine bir emannâme verilmesini istedi ve peşlerinden gelecek olanları engelleme taahhüdünde bulundu. Resûlullah'ın tâlimatı üzerine Hz. Ebû Bekir'in kölesi Âmir b. Führeyre ona istediği emannâmeyi yazıp verdi (Buhârî, "Menâkıbü'l-enşâr", 45). Sürâka ayrıca kendilerine yiyecek sağlamayı ve başka ihtiyaçlarını karşılamayı teklif ettiyse de Resûl-i Ekrem bunların hiçbirini kabul etmedi, sadece durumlarını kimseye bildirmemesini istedi. Sürâka da onları izlemeye çalışanları farklı yerlere yönlendirdi. 8 (629) yılında gerçekleşen Tâif seferinden sonra Huneyn ganimetlerinin dağıtılması esnasında Cî'râne'ye gelen Sürâka'nın Hz. Peygamber'le görüşme isteğine olumlu cevap verilmemesi üzerine elindeki emannâmeyi göstererek kendisini tanıtırca Resûlullah o günün vefa ve iyilik yapma günü olduğunu söyleyip yanına gelmesine izin verdi. Sürâka aynı gün müslüman oldu. Onun Mekke'nin fethinden hemen sonra İslâm'ı kabul ettiğini söyleyenler varsa da (İbn Hibbân, III, 180) bu doğru değildir.

Sürâka b. Mâlik güçlü bir şairdi. Hicret sırasında yaşadığı olaydan sonra Resûl-i Ekrem hakkında olumlu şeyler söylemeye başladığı duyulunca Ebû Cehil onun aleyhinde konuştu. Bunun üzerine Sürâka yazdığı bir şiirde, ayağı yere saplanan atın durumunu görseydi Ebû Cehil'in de Resûlullah'ın bir güç tarafından korunduğunu anlayacağını, esasen günü geldiğinde herkesin bunun farkına varacağını söyledi ve Hz. Peygamber'le uğraşmaktan vazgeç-

mesini tavsiye etti (İbn Abdülber, II, 581-582). Sürâka aynı zamanda iyi bir iz sürücü olduğu için hicret esnasında Ebû Süfyân, Resûl-i Ekrem'e ait olması muhtemel bir izin teşhisi konusunda ondan yardım isteyince, "Bu iz daha çok Makâm-ı İbrâhim'deki ayak izine benziyor" diyerek Mekkeliler'i başından savdı (Yahyâ b. Ebû Bekir el-Âmirî, s. 122-123). Kaybolmuş bir devenin gelip kendi develerinin suyundan içmesi durumunda kendisine bir sevap verilip verilmeyeceğini soran Sürâka'ya Resûlullah her canlıya yapılan iyiliğe karşılık insana ecir verileceğini bildirdi (*Müsned*, IV, 175). Bir defasında Hz. Peygamber, Sürâka'ya İran'ın fethedileceğini, onun da kistrânın tacını giyeceğini söylemişti. Hz. Ömer döneminde İran'ın fethi sırasında kistrâya ait olan bileklik, kemer, taç vb. şeyler Medine'ye getirilmiş, Hz. Ömer Sürâka'yı çağırıp elbise ve takıları kendisine vermiş, Sürâka da kistrânın elbiselerini kendisi gibi bedevî bir Arap'a giydiren Allah'a hamdetmiştir. Sürâka b. Mâlik 24 (645) yılında vefat etti. Hz. Osman'dan sonra öldüğüne dair rivayet isabetli görülmemiştir. Kaynaklarda Sürâka'dan nakledilen on dokuz rivayet bulunmaktadır (İbn Hazm, s. 124) Bunları kendisinden Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Amr b. Âs ve Câbir b. Abdullah gibi sahâbîlerle Said b. Müseyyeb, Hasan-ı Basrî, Tâvûs b. Keysân, Atâ b. Ebû Rebâh ve oğlu Muhammed b. Sürâka gibi tâbîler rivayet etmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 175; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 133-135; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 188, 232; IV, 366; V, 90; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, III, 180; İbn Hazm, *Es-mâ'ü's-şahâbeti'r-ruvât* (nşr. Seyyid Kesrevî Hasan), Beyrut 1412/1992, s. 124; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), II, 581-582; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), II, 331-333; Safedî, *el-Vâfi*, XV, 185; İbn Hadîde, *el-Mişbâhu'l-mu'dî fi kütübi'n-nebiyyi'l-ümmî* (nşr. Muhammed Azîzüddîn), Beyrut 1405/1985, II, 158-168; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), III, 41-42; a.mlf., *Tehzîbü't-Tehzîb*, Beyrut 1404/1984, III, 396; Yahyâ b. Ebû Bekir el-Âmirî, *er-Riyâzü'l-müstetâbe* (nşr. Ömer ed-Dîravî Ebû Hacle - M. Abdülkâdir Atâ), Beyrut 1409/1989, s. 121-123; Zirikî, *el-A'âm* (Fethullah), III, 80.

YAVUZ ÜNAL

SÜRELSAN, İsmail Baha (1912-1998)

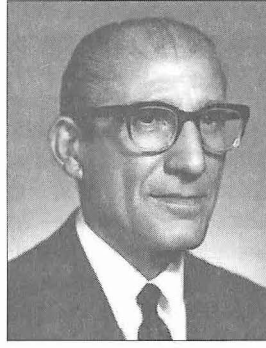
Türk müzikisi bestekârı
ve araştırmacısı.

19 Kasım 1912'de Bursa'nın Alipaşa mahallesinde doğdu. Babası, Bursa Askerî Rüşdiye ve İdâdisi'yle Fransız ve Amerikan kolejlerinde edebiyat, kitâbet ve hat ho-

çalığı yapan Yozgatlı Ahmed Bahâeddin Efendi, annesi Fatma Hanım'dır. Işıklar Askerî Lisesi'ni 1931'de bitirdikten sonra Ankara Ziraat Fakültesi'nden mezun oldu (1935). 6 Eylül 1935'te Nazilli Pamuk Üretim Çiftliği'nde asistan olarak başladı. 1938'de memuriyeti Ankara (1936), Bursa (1937-1938), Eskişehir (1938-1939) ve Konya'da (1939-1940) tohum ıslah istasyonlarında devam etti. 1942-1944 yıllarında Bornova'da şeflik ve müdürlük görevlerinde bulundu. 1944-1945'te Malatya ziraat müdürü oldu. Aynı yıl Türkiye Ziraat Donatım Kurumu personel müdürlüğüne ve ardından Ziraat Vekâleti Zât İşleri müdür muavinliğine tayin edildi. 1948'deki bakanlık müfettişliği görevini bir yıl sonra ikinci defa Ziraat Donatım Kurumu personel müdürlüğü takip etti. Aynı kuruluştaki müşavir (1955) ve başmüşavir (1962) olarak çalıştıktan sonra 5 Haziran 1972'de emekli oldu.

1960'ta çalıştığı kurum tarafından incelemelerde bulunmak üzere Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'ya gönderilen Sürelsan, 1968-1972 yılları arasında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde dinî Türk müzikisi öğretim görevliliği yaptı. 1961'de girdiği Ankara Radyosu'nda (1964'ten sonra Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu) çeşitli görevlerde bulundu. Haziran 1973'te Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Türk sanat müziği uzmanı ve Repertuar Kurulu başkanlığına, 1975'te Ruşen Ferit Kam'dan boşalan Ankara Radyosu klasik koro şefliğine getirildi. Aynı kurumda Türk müzikisi tarihi ve form bilgisi dersleri okuttu. Temmuz 1975'te Kültür Bakanlığı Türk Müzikisi Komisyonu üyeliğine seçilişinin ardından 1977'de sağlık sebepleriyle Antalya'ya yerleşti ve Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu Antalya Bölge Müdürlüğü'ne bağlı sözleşmeli uzman sıfatıyla çalıştı. Aynı zamanda Akdeniz Üniversitesi Türk Sanat Müziği Korusu şefliği görevini de yürüttü. 1991'de devlet sanatçılığı unvanının verilmesinin yanı sıra Türkiye Yazarlar Birliği'nce yılın kültür adamı seçildi. Aynı yıl Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından adına kurulan konservatuvardaki koro şefliği ve müzikî hocalığı görevini ölümüne kadar sürdürdü. 12 Nisan 1998'de Antalya'da vefat eden Sürelsan'ın cenazesi iki gün sonra Kalekapısı Camii'nden kaldırılarak Yeni Mezarlığa defnedildi.

İsmail Baha Sürelsan bestekârlığı, hocalığı ve özellikle araştırmacılığıyla dönemin müzikşinasları arasında önemli bir yere sahiptir. Evlerinde çeşitli sazların icra

İsmail
Baha
Sürelsan

edildiği bir ortamda yetişmiştir. Bağlama ve kanunla başladığı ilk müzik çalışmaları tamburla devam ettirdikten sonra 1927'de Kanûnî Sâim Bey'den kanun dersleri almaya başlamıştır. Çocukluğunda Bursa'da çeşitli müzik meclislerinde bulunmuş ve tekkeler kapatılıncaya kadar (1925) mukabele günlerinde Bursa Mevlevihânesi'ne devam etmiştir. Notayı lisedeki müzik hocası Mustafa Rahmi Bey'den (Ottoman) öğrenen Sürelsan 1945'li yıllardan itibaren Ankara Türk müzikisi çevrelerinde tanınmıştır. Ankara'daki evinde düzenlediği cumartesi toplantıları müzik, edebiyat ve sanat etrafında akademik düzeyde uzun yıllar devam etmiş ve pek çok sanatçının yetişmesinde mektep vazifesi görmüştür. İlk defa 27 Mart 1938 tarihinde Bursa'da verdiği Türk müzikisi konulu açıklamalı ve uygulamalı konferansları daha sonra Ankara'da sürdürmüş ve bunları hayatı boyunca devam ettirmiştir. 1961'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde başladığı Türk müzikisi konferanslarını Sosyal Bilimler Fakültesi, Hacettepe Üniversitesi, Kız Teknik Öğretmen Okulu, Cumhurbaşkanlığı Muhafız Alayı, Millî Kütüphane gibi kurumlarda sürdürmüştür. Bu çalışmalarına önce Ankara'da, daha sonra Antalya Radyosu'nda hazırladığı açıklamalı koro programları da ilâve edilebilir. Bu konferanslarda aynı zamanda iyi bir klasik koro yöneticisi olarak tanınmıştır.

Sürelsan, Türk müzikisi üzerine yaptığı yayınlarda araştırmacı kimliğini de ortaya koymuştur. Bu konudaki makaleleri *Ata Yolu* (Antakya), *Yeni Meram* ile (Konya) *Âhenk*, *Medeniyet*, *Karar*, *Son Dakika* (Ankara) ve *Dünya* (İstanbul) gazeteslerinde; *Mızrap*, *Musiki*, *Musiki ve Nota*, *Türk ve Batı Müzikisi*, *Türk Edebiyatı* (İstanbul) ve *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi*, *Bayrak*, *Hisar*, *Millî Kültür*, *Töre* (Ankara) dergilerinde yayımlanmıştır. *Ahmed Râsim* ve *Musiki* adlı eserinin yanı sıra (Ankara 1977) Ankara

Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde okuttuğu ders notları *Dini Türk Musikisine Giriş* adıyla yayımlanmış (Ankara 1972), ayrıca "Kantemiroğlu ve Türk Müzikisi" başlıklı bir araştırması neşredilmiştir (*Dimitrie Cantemir*, Unesco Türkiye Millî Komisyonu, Ankara 1975, s. 73-108). Onun yayımlanmamış *Rahmi Bey* adlı bir eserden de bahsedilmektedir.

İsmail Baha Sürelsan'ın nefes, ilâhi, meriş, peşrev, beste, yürük semâi ve şarkı formlarında doksan iki eser bestelediği tesbit edilmiştir (bunlardan yetmiş dokuzunun listesi için bk. Öztuna, II, 322-323). Güftelerinde vezin, anlam ve ritim uyumu dikkat çekmektedir. Her biri makam seçimindeki başarısının örneği olan, özellikle şarkıların teşkil ettiği bestelerinde klasik tavır hissedilir. İlk eseri 1950'de bestelediği, "Gönül her gördüğün dildâra birden müptelâsın" mısraıyla başlayan tâhir-büselik şarkısı olup bestelerinde daha çok Fuat Uluç, Mahmut Nedim Güntel ve Halit Üzel'in güftelerini tercih etmiştir. Bestekârlıktaki en verimli dönemini 1950-1960 yıllarında yaşayan Sürelsan'ın besteleri arasında, "Gönlüm düşüyor çırpınarak gizli kemende" ve, "O tebessüm o tavırlar o levendâne hıram" mısralarıyla başlayan acem-aşiran, "Güle sor bülbüle sor hâlimi hicrânımı dinle" mısraıyla başlayan büselik, "Yaz günleri en tatlı hayaller gibi geçti" mısraıyla başlayan nihavend ve, "Ay gül-sün ufuktan sana sen bak ona gül de" mısraıyla başlayan rast şarkısı Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu repertuarında icra edilen eserlerden bazılarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Rahmi Kalaycıoğlu, *Türk Musikisi Bestekârları Külliyyatı Sayı 17: İ. Baha Sürelsan*, İstanbul 1962; Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 580-583; *TSM Sözlük Eserler*, tür.yer.; Özalp, *Türk Müzikisi Tarihi*, II, 335-337; Lâika Karabey, "Sürelsan Mektebi", *MM*, sy. 141 (1959), s. 260-261, 271; Oskay Alptürk, "Röportaj: İsmail Baha Sürelsan", *Musiki ve Nota*, sy. 16, İstanbul 1971, s. 27; Öztuna, *BTMA*, II, 321-323.

NURİ ÖZCAN

SÜREYYÂ (السُّرَيَّا)

Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında daha çok mecaz ve teşbih unsuru olarak zikredilen parlak bir yıldız kümesinin adı.

Arapça olan Süreyyâ adı Türkçe'de Ülker, Farsça'da daha çok Pervîn diye geçer. Farsça perve kelimesiyle Nûşîrevân'ın torunu olan Hüsrev'in lakabı Pervîz de Fars